

درس نهم

انتظار

اهداف:

- شناخت معنای صحیح انتظار
- توجه به بایسته‌های انتظار

فوائد:

- آشنائی با مفهوم انتظار در اندیشه شیعی
- شناخت معیارهای انتظار
- تلاش برای اصلاح و خودسازی جهت زمینه سازی ظهور

مطالب آموزشی:

- حقیقت انتظار
- ویژگی‌های انتظار مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) ۳. وظایف منتظران ظهور

انتظار سبز

وقتی ابرهای تیره، چهره خورشید را پوشانده و دشت و دَمَن از دست بوسی آفتاب محروم گردیده و سبزه و گل از دوری مهر عالم تاب پژمرده است چاره چیست؟ زمانی که عصاره آفرینش و خلاصه خوبی‌ها و آینه زیبایی‌ها رخ در نقاب غیبت کشیده و جهانیان از فیض حضور او بی نصیب مانده‌اند چه می‌توان کرد؟

گل‌های باغ چشم به راهند تا سایه باغبان مهربان را بر سر خود ببینند و از دستان پر مهر او آب حیات بنوشند و دل‌های مشتاق، بی تاب چشم‌های اویند تا عنایت شور آفرین او را لمس کنند و اینجاست که «انتظار» شکل می‌گیرد. آری، همه منتظرند تا او بیاید و سبزی و نشاط را به ارمغان آورد.

به راستی «انتظار» چه زیبا و شیرین است اگر زیبایی آن در نظر آید و شیرینی آن در کام دل، چشیده شود.

حقیقت انتظار و جایگاه آن

برای «انتظار» معانی گوناگونی گفته‌اند و لی با دقت و تأمل در این کلمه می‌توان به حقیقت معنی آن پی برد. انتظار، چشم به راه بودن است و این چشم به راهی به تناسب بستر و زمینه آن ارزش پیدا می‌کند و آثار و پیامدهایی دارد. انتظار تنها یک حالت روحی و درونی نیست بلکه از درون به بیرون سرایت می‌کند و حرکت و اقدام را می‌آفریند. به همین دلیل است که در روایات، انتظار به عنوان یک عمل و بلکه بهترین اعمال، معرفی شده است. انتظار به «منتظر» شکل می‌دهد و به کارها و تلاش‌های او جهت خاصی می‌بخشد.

بنابراین «انتظار» با نشستن و دست روی دست گذاشتن، نمی‌سازد. انتظار با چشم به در دوختن و حسرت خوردن، تمام نمی‌شود؛ بلکه در حقیقت انتظار، حرکت و نشاط و شور آفرینی نهفته است.

آنکه در انتظار مهمان عزیزی است، سر از پا نمی‌شناسد و در تلاش است تا خود و محیط اطراف خود را برای آمدن مهمان، آماده کند و موانع حضور او را بر طرف سازد.

سخن درباره انتظار رویدادی بی نظیر است که در زیبایی و کمال، نهایت ندارد. انتظار روزگاری است که در سبزی و خرمی در تمامی روزگاران گذشته مثالی نداشته است و جهان چنان دوران زیبایی را هرگز تجربه نکرده است. این همان انتظار حکومت جهانی امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) است که در روایات، از آن به «انتظار فرج» یاد شده است و آن را از بهترین اعمال و عبادات، بلکه پشتوانه قبولی همه اعمال، شمرده است.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله وسلم) فرمود:

«بهترین اعمال امت من، انتظار فرج است.»^۱

امام صادق (علیه السلام) به یاران خود فرمود:

«آیا شما را از چیزی آگاه نکنم که خداوند بدون آن هیچ عملی را از بندگان نمی‌پذیرد؟ گفتند: بفرمایید. فرمود:

گواهی به یگانگی خدا و نبوت پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله وسلم) و اقرار به آنچه خدا امر فرموده و ولایت ما و بیزاری از دشمنان ما - یعنی ما امامان بخصوص - و تسلیم شدن در برابر ایشان (=امامان) و پرهیزکاری و کوشش و خویشتن داری و انتظار قائم (عجل الله تعالی فرجه الشریف)»^۲

بنابراین «انتظار فرج» انتظاری است که ویژگیهای خاص و منحصر به فرد دارد که لازم است به خوبی دانسته شود تا رمز و راز آن همه فضیلت و آثار که برای آن خواهیم شمرد آشکار گردد.

ویژگی‌های انتظار مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف)

گفتیم که «انتظار» امری فطری است و برای همگان در هر قوم و آیینی که باشند وجود دارد اما انتظارهای معمولی که در جریان زندگی افراد و حتی جامعه‌ها وجود دارد هر اندازه بزرگ و با اهمیت باشد در مقایسه با انتظار موعود جهانی، کوچک و بی مقدار است زیرا که انتظار ظهور او ویژگی‌های خاص خود را دارد:

انتظار مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) انتظاری است که از ابتدای عالم آغاز شده است یعنی از زمان‌های بسیار دور، انبیاء و اولیاء نوید ظهور او را داده‌اند و در زمان‌های نزدیک تر، همه امامان ما، آرزوی روزگار دولت او را داشته‌اند.

امام صادق (علیه السلام) فرمود:

«اگر او را درک می‌کردم، تمام عمر به او خدمت می‌کردم.»^۳

انتظار مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) انتظار مصلح جهانی است. انتظار حکومت عدل جهانی است و انتظار تحقق همه خوبی‌ها است. در این انتظار، بشریت چشم به راه است تا آنچه را بر اساس فطرت پاک خدایی، در آرزوی آن بوده و هیچگاه به صورت کامل به آن دست نیافته است، ببیند و مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) همان است که عدالت و معنویت، برادری و برابری، عمران و آبادی زمین و امنیت و صلح و عصر شکوفایی عقل و دانش بشری را برای انسان‌ها به ارمغان می‌آورد و برچیدن بساط استعمار و بردگی انسان‌ها و نفی هر گونه ستم و ستمگری و رهایی اجتماع از انواع فسادهای اخلاقی، ره آورد حاکمیت اوست.

انتظار مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) انتظاری است که تنها با فراهم شدن زمینه‌های شکوفایی آن، خواهد شکفت و آن زمانی است که همه انسان‌ها در طلب منجی و مصلح آخر الزمان باشند. او می‌آید تا با همکاری و همیاری یارانش علیه بدی‌ها قیام کند نه اینکه تنها با معجزه کار جهان را سامان دهد.

انتظار مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) در منتظرانش شوق یاری و همراهی او را ایجاد می‌کند و به انسان هویت و حیات می‌بخشد و او را از پوچی و بی‌هدفی نجات می‌دهد.

آنچه گفته شد بخشی از ویژگی‌های آن انتظاری است که به وسعت همه تاریخ است و ریشه در جان همه انسان‌ها دارد و هیچ انتظار دیگری به خاک پای این انتظار سترگ نمی‌ارزد. بنابراین جا دارد که ابعاد و آثار فراوان انتظار مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) را بشناسیم و درباره وظایف منتظران ظهور او و پاداش بی نظیر آنها سخن بگوییم.

ابعاد انتظار

انسان از زوایای مختلف دارای ابعاد گوناگون است: از سویی از بُعد نظری و عملی برخوردار است و از سوی

دیگر دارای بُعد فردی و اجتماعی است و از زاویه‌ای دیگر در کنار بُعد جسمی، بُعد روحی و روانی دارد. بدون تردید در همه ابعاد یاد شده نیاز به چارچوب مشخصی است تا در قالب آن راه صحیح زندگی باز شود و مسیرهای انحرافی به روی آدمی بسته گردد. و آن راه درست همان مسیر انتظار است.

انتظار موعود جهانی در همه ابعاد زندگی منتظر تأثیر می‌گذارد. در بعد فکری و نظری که زیر بنای اعمال و رفتار انسان است، باورهای اساسی حیات آدمی را در حصار خود حفظ می‌کند. به بیان دیگر انتظار صحیح می‌طلبد که منتظر، بنیان‌های اعتقادی و فکری خود را تقویت کند تا در دام مکتب‌های انحرافی گرفتار نشود و یا به خاطر طولانی شدن دوره غیبت امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) به چاه یأس و ناامیدی سقوط نکند.

امام باقر (علیه السلام) فرمود:

«روزگاری بر مردم خواهد آمد که امام ایشان غایب خواهد شد پس خوشا به حال آنان که در آن زمان، بر امر (ولایت) ما ثابت و استوار بمانند.»^۴

یعنی در دوره غیبت که دشمنان با انواع شبهه‌ها می‌کوشند تا اعتقادات درست شیعیان را از بین ببرند به برکت قرار گرفتن در سنگر انتظار مرزهای عقیدتی حفظ می‌شود.

در بُعد عملی، انتظار به همه اعمال و رفتار انسان جهت می‌دهد. منتظر باید در میدان عمل بکوشد تا زمینه‌های ظهور دولت حق فراهم گردد. بنابراین، منتظر در این بخش هم به ساختن خود و هم به سامان دادن جامعه همت می‌گمارد. در بُعد فردی هم به حیات روحی و روانی خود و کسب فضیلت‌های اخلاقی روی می‌آورد و هم به تقویت جنبه جسمی و بدنی می‌پردازد تا نیرویی کارآمد برای جبهه نور باشد.

امام صادق (علیه السلام) فرمود:

«... کسی که دوست دارد از یاران قائم (علیه السلام) باشد پس منتظر باشد و در حال انتظار پرهیزگاری پیشه کند و به اخلاق نیکو آراسته گردد...»^۵

ویژگی «انتظار» آن است که آدمی را از محدوده خود فراتر می‌برد و او را با تک تک افراد جامعه مرتبط می‌سازد. یعنی انتظار نه تنها در زندگی فردی منتظر مؤثر است که در حوزه رابطه فرد با جامعه نیز طرح و برنامه دارد و او را به تأثیر گذاری مثبت در جامعه وا می‌دارد و از آنجا که شرط ظهور دولت حق آمادگی جمعی است، هر کسی به اندازه توان خود برای اصلاح جامعه می‌کوشد و در برابر ناهنجاری‌های اجتماعی ساکت و بی تفاوت نمی‌ماند، چرا که منتظر مصلح جهانی در اندیشه و عمل، مسیر صلاح و راستی را طی می‌کند.

کوتاه سخن اینکه «انتظار» جریان مبارکی است که در تمام مویرگ‌های حیات فرد و اجتماع منتظر جاری است و در همه عرصه‌های زندگی، رنگ الهی به انسان و حیات او می‌بخشد و چه رنگی از رنگ الهی بهتر و ماندگارتر؟! قرآن کریم می‌فرماید:

﴿... صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنَ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً...﴾^۶؛

رنگ الهی (بگیرید) و چه چیز از رنگ الهی داشتن نیکوتر است؟!۱

با توجه به آنچه گذشت، وظایف منتظران مصلح کل، چیزی جز همان «رنگ خدایی داشتن» نیست که به برکت انتظار در جای جای زندگی فردی و جمعی آنها جلوه گر می‌شود. و با این نگاه، دیگر آن وظایف بر دوش ما - منتظران - سنگینی نخواهد داشت بلکه به عنوان جریان شیرینی که به همه زوایای زندگی ما معنی و مفهومی زیبا

بخشیده است، به حساب می آید. به راستی اگر فرمانروای ملک مهربانی و امیر کاروان مهرورزی تو را به عنوان سربازی شایسته برای خیمه ایمان خواسته باشد و حضور تو را در سنگر حق، انتظار کشد، چگونه خواهی بود؟ آیا باید بر تو تکالیفی را تحمیل کنند که چنین و چنان باش و این کار و آن کار را انجام ده یا تو خود راه انتظار را شناخته‌ای و برای همان مقصدی که برگزیده‌ای گام خواهی زد؟!

وظایف منتظران

در روایات و بیانات پیشوایان دین وظایف فراوانی برای منتظران ظهور بیان گردیده است که در اینجا مهمترین آنها را بیان می کنیم.

شناخت امام

پیمودن جاده انتظار بدون شناختن امام منتظر ممکن نیست. استقامت و پایداری در وادی انتظار وابسته به درک صحیح از پیشوای موعود است. بنابراین علاوه بر شناخت امام به اسم و نسب، لازم است نسبت به جایگاه امام و رتبه و مقام او نیز آگاهی کافی بدست آورد.

ابونصر که از خدمتگذاران امام حسن عسکری (علیه السلام) است، پیش از غیبت امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) به حضور آن حضرت می رسد. امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) از او می پرسد: آیا مرا می شناسی؟ پاسخ می دهد: آری، شما سرور من و فرزند سرور من هستید! امام (علیه السلام) می فرماید: مقصود من چنین شناختی نبود؟! ابونصر می گوید: (مقصود شما چیست) خودتان بفرمایید.

امام (علیه السلام) می فرماید:

«من آخرین جانشین پیامبر خدا هستم و خداوند به (برکت) من بلا را از خاندان و شیعیانم دور می کند.»^۷
اگر معرفت امام برای منتظر حاصل شود، او از هم اکنون خود را در جبهه امام می بیند و احساس می کند که در خیمه امام و کنار او قرار گرفته است. بنابراین لحظه‌ای در تلاش برای تقویت جبهه امام خویش کوتاهی نمی کند.

امام باقر (علیه السلام) فرمود:

«...مَنْ مَاتَ وَ هُوَ عَارِفٌ لِإِمَامِهِ لَمْ يَضُرَّهُ، تَقَدَّمَ هَذَا الْأَمْرُ أَوْ تَأَخَّرَ وَ مَنْ مَاتَ وَ هُوَ عَارِفٌ لِإِمَامِهِ كَانَ كَمَنْ هُوَ مَعَ الْقَائِمِ فِي فُسْطَاطِهِ»^۸؛

کسی که بمیرد در حالی که امام خود را شناخته باشد، جلو افتادن یا تأخیر امر (ظهور) به او زیان نمی رساند و کسی که بمیرد و حال آنکه امام خود را شناخته است مانند کسی است که در خیمه امام و همراه او بوده است.

گفتنی است که این معرفت و شناخت چنان مهم است که در کلام معصومین (علیهم السلام) آمده است که برای بدست آوردن آن، لازم است از خداوند طلب یاری شود.

امام صادق (علیه السلام) فرمود:

«... در زمان غیبت طولانی امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) باطل گرایان (در اعتقاد و دین خود) به شک و تردید گرفتار می شوند. زراره، از یاران خاص امام گفت: اگر آن زمان را شاهد بودم چه عملی انجام دهم؟»

امام صادق (علیه السلام) فرمود: ... این دعا را بخوان:

«اللَّهُمَّ عَرَّفَنِي نَفْسَكَ فَأَنْكَ ان لَمْ تُعَرَّفَنِي نَفْسَكَ لَمْ أَعْرِفْ نَبِيكَ اللَّهُمَّ عَرَّفَنِي رَسُولَكَ فَأَنْكَ ان لَمْ تُعَرَّفَنِي رَسُولَكَ لَمْ أَعْرِفْ حُجَّتَكَ اللَّهُمَّ عَرَّفَنِي حُجَّتَكَ فَأَنْكَ ان لَمْ تُعَرَّفَنِي حُجَّتَكَ ضَلَلْتُ عَنْ دِينِي.»^۹

آنچه تا کنون مطرح شد معرفت نسبت به جایگاه امام در مجموعه نظام هستی است.^{۱۰} او حجت پروردگار و جانشین به حق پیامبر و پیشوای همه مردم است که اطاعت او بر همگان واجب است چرا که اطاعت از او همان اطاعت از خداست.

یکی دیگر از ابعاد معرفت امام، شناختن سیره و صفات امام است^{۱۱} و این بُعد از شناخت، تأثیر عملی گسترده‌ای در رفتار و خلق و خوی منتظر می‌گذارد و بدیهی است که هر اندازه معرفت انسان به زوایای گوناگون زندگی امام و حجت الهی بیشتر و عمیق‌تر باشد، آثار آن در بخش‌های گوناگون زندگی او بیشتر خواهد بود.

الگوپذیری

وقتی معرفت به امام و جلوه‌های زیبای رفتاری آن بزرگوار به دست آمد، سخن از پیروی و الگوگرفتن از آن مظهر کمالات به میان می‌آید.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله وسلم) فرمود:

«خوشابه حال آنکه قائم خاندان مرا درک کند در حالی که پیش از دوران قیام، به او و امامان قبل از او اقتدا کرده و از دشمنان ایشان، اعلام بیزاری کرده باشد. آنان دوستان و همراهان من و گرامی‌ترین امت من، در نزد من هستند.»^{۱۲}

به راستی آن کس که در تقوا، عبادت، ساده زیستی، سخاوت، صبر و همه فضائل اخلاقی دنباله رو امام و مراد خویش است چه رتبه بلندی نزد آن رهبر الهی خواهد داشت و آنگاه که به حضور مقدسش بار یابد چه سربلند و سرفراز خواهد بود؟!

آیا جز این است که منتظری که در طلب زیباترین پدیده عالم است خود را به خوبی‌ها می‌آراید و از زشتی‌ها و رذائل اخلاقی دوری می‌کند و در مسیر انتظار همواره مراقب افکار و اعمال خویش است؟! و گرنه افتادن به دام بدیها رفته رفته فاصله او و معشوق خوبان را زیاده‌تر خواهد کرد و این حقیقتی است که در بیان هشدار دهنده آن امام موعود آمده است:

«فَمَا يَحْسِبُنَا عَنْهُمْ إِلَّا مَا يَتَّصِلُ بِنَا مِمَّا نَكْرَهُهُ وَلَا نُؤْتِرُهُ مِنْهُمْ»^{۱۳}؛

هیچ چیز ما را از شیعیان جدا نکرده است مگر آنچه از کارهای ایشان که به ما می‌رسد. اعمالی که خوشایند ما نیست و از شیعیان انتظار نداریم!

نهایت آرزوی منتظران آن است که در برپایی دولت مهدوی و حکومت عدل جهانی سهمی داشته باشند و افتخار یابوری و همراهی آخرین حجت حق را بدست آورند ولی مگر نیل به چنین سعادت بزرگی جز با خودسازی و آراستگی اخلاقی میسر است؟!

امام صادق (علیه السلام) فرمود:

«مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ فَلْيَنْتَظِرْ وَلْيَعْمَلْ بِالْوَرَعِ وَمَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ وَهُوَ مُنْتَظَرٌ»^{۱۴}

هر کس دوست دارد از یاران حضرت قائم (علیه السلام) باشد باید منتظر باشد و در حال انتظار به پرهیزکاری و اخلاق نیکو رفتار نماید.»

و روشن است که در مسیر تحقق چنین خواسته‌ای هیچ الگو و نمونه‌ای برتر از آن امام بزرگوار که آینه تمام زیبایی هاست یافت نمی‌شود.

یاد امام

آنچه منتظران را در کسب معرفت امام و پیروی از آن بزرگوار یاری می دهد و پایداری در راه انتظار را به دنبال دارد؛ پیوستگی و ارتباط مداوم با آن طیب جانها است.

به راستی وقتی آن امام مهربان امت، همیشه و همه جا به حال شیعیان خود نظر دارد و لحظه ای آنها را از یاد نمی برد آیا رواست که دلدادگان روی او به دنیا و تعلقات آن سرگرم شوند و از آن عزیز، غافل و بی خبر بمانند؟ یا راه و رسم دوستی و محبت آن است که در همه حال او را بر خود و دیگران مقدم بدارند. وقتی بر سجاده دعا می نشینند از او آغاز نمایند و برای سلامتی و فرج آن حضرت دعا کنند که آن بزرگوار خود فرمود:

«برای تعجیل فرج بسیار دعا کنید که فرج شما در همان است.»^{۱۵}

و همواره باید زمزمه کنند:

«اللَّهُمَّ كُنْ لَوْلِيكَ الْحُجَّةَ بْنَ الْحَسَنِ صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ آبَائِهِ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ وَفِي كُلِّ سَاعَةٍ وَلِيًّا وَحَافِظًا وَقَائِدًا وَ نَاصِرًا وَ دَلِيلًا وَ عَيْنًا حَتَّىٰ تُسَكِّنَهُ أَرْضَكَ طَوْعًا وَ تُمَتِّعَهُ فِيهَا طَوِيلًا»؛

«خدایا برای ولی خود، حجة بن الحسن که درود تو بر او و خاندانش باد در این ساعت و در همه ساعات سرپرست و نگهبان و رهبر و یاور و راهنما و دیده بان باش تا [آن زمان که] او را در زمین خود با میل و رغبت جای دهی و برای مدتی طولانی او را در زمین بهره مند سازی.»

منتظر حقیقی، در هنگام صدقه دادن، ابتدا سلامتی وجود شریف امام خود را در نظر می گیرد و به هر بهانه دست تو سَل به دامن پر مهر او می زند و به اشتیاق ظهور مبارک او و دیدن جمال بی مثالش ناله سر می دهد.

«عَزِيزٌ عَلٰى اَنْ اَرٰى الْخَلْقَ وَلَا تُرٰى»^{۱۷}؛

سخت است بر من که همه را ببینم و تو دیده نشوی!!

رهرو راه انتظار در مجالسی که به نام آن محبوب دلها تشکیل می شود حضور می یابد تا ریشه های محبت او را در دل خود محکم تر کند و به مکان هایی مانند مسجد سهله و مسجد جمکران و سرداب مقدس که منسوب به امام عصر (علیه السلام) است رفت و آمد می کند.

و از زیباترین جلوه های یاد امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) در زندگی منتظران ظهورش آن است که هر روز با او تجدید عهد کرده و پیمان وفاداری ببندند و استواری خود را بر آن عهد اعلام کنند.

در فرازی از دعای عهد چنین می خوانیم:

«اللَّهُمَّ اِنِّیْ اَجَدُّ لَهٗ فِی صَبِيْحَةٍ یَوْمِیْ هٰذَا وَ مَا عَشْتُ مِنْ اٰیَمِیْ عَهْدًا وَ عَقْدًا وَ بَیْعَةً لَهٗ فِی عُنُقِیْ لَا اَحْوَلَ عَنِّهَا وَلَا اَزُوْلَ اَبَدًا
اللَّهُمَّ اجْعَلْنِیْ مِنْ اَنْصَارِهِ وَ اَعْوَانِهِ وَ الذَّابِّیْنَ عَنُّهُ وَ الْمُسَارِعِیْنَ اِلَیْهِ فِی قِضَاءِ حَوَائِجِهِ وَ الْمُتَمَثِّلِیْنَ لِاَمْرِهِ وَ الْمُحَامِلِیْنَ عَنُّهُ وَ السَّابِقِیْنَ اِلَیْ اِرَادَتِهِ وَ الْمُسْتَشْهِدِیْنَ بَیْنَ یَدَیْهِ»^{۱۸}

بار خدایا من در بامداد این روز و تمام دوران زندگیم، عهد و پیمان و بیعتی را که از آن حضرت بر گردن دارم با او تجدید می کنم، که هرگز از آن عهد و بیعت برنگردم و بر آن پایدار بمانم. بار خدایا مرا از یاران و کمک کاران آن حضرت و مدافعان از حریم مقدس او و شتاب کنندگان به سوی او برای انجام خواسته هایش و اطاعت کنندگان از دستوراتش و حمایت کنندگان از وجود شریفش و سبقت جوینان به سوی خواسته اش و شهیدان در رکاب حضرتش قرار ده.

اگر کسی پیوسته این عهد را بخواند و از عمق جان به مضامین آن پای بند باشد هرگز به سستی گرفتار نمی شود و

در تحقق آرمان‌های امام خود و زمینه سازی برای ظهور آن بزرگوار لحظه‌ای از پای نمی‌نشیند. و به راستی که شایسته حضور در میدان یاری آن ذخیره الهی خواهد بود.
امام صادق(علیه السلام) فرمود:

«هر کس چهل بامداد خدا را با این عهد بخواند از یاوران قائم ما خواهد بود. و اگر پیش از ظهور آن حضرت بمیرد، خداوند او را از قبرش بیرون آورد [و قائم(علیه السلام) را یاری دهد]...».

وحدت و همدلی

از وظایف تک تک افراد قبیله انتظار که بگذریم، جمعیت منتظران نیز باید طرح و برنامه‌ای داشته باشند که در راستای اهداف امام و حجّت الهی باشد. به بیان دیگر اجتماع منتظر لازم است که تلاش و حرکت خود را در مسیر رضایت رهبر موعود قرار دهد.

بنابراین جامعه منتظر بر آن است که عهد و پیمان خود با امام را به انجام رساند تا زمینه مناسب برای ظهور دولت مهدوی فراهم شود.

امام عصر(علیه السلام) در یکی از بیانات خود به چنین جمعیتی اینگونه بشارت داده است:

«اگر شیعیان ما - که خداوند آنان را در راه اطاعتش یاری دهد - در وفای پیمانی که از ایشان گرفته شده، یکدل و مصمم باشند؛ البتّه نعمت دیدار، از آنان به تأخیر نمی‌افتد و سعادت ملاقات ما برای آنها با معرفت کامل و راستین نسبت به ما، تعجیل می‌گردد.»^{۱۹}

و آن عهد و پیمان همان است که در کتاب خدا و سخنان نمایندگان خدا آمده است که مهمترین آنها را بیان می‌کنیم:

۱. تلاش در جهت پیروی از امامان(علیهم السلام) و دوستی با دوستان ائمه(علیهم السلام) و بیزاری جستن از دشمنان آنها.

امام باقر(علیه السلام) از پیامبر خدا(صلی الله علیه و آله وسلم) روایت کرده که فرمود:

«خوشا حال آنکه قائم خاندان مرا درک کند در حالی که پیش از قیام، از او پیروی کرده باشند. با دوستان او دوستی و با دشمنان او دشمنی نموده باشد. آنها رفیقان من و اهل دوستی و محبت من و گرمی ترین امت من نزد من در روز قیامت هستند!!»^{۲۰}

۲. جمعیت منتظران در مقابل بدعت‌ها و انحراف‌ها در دین و رواج منکرات و زشتی‌ها در سطح جامعه بی تفاوت نیستند و نیز در برابر فراموش شدن سنت‌های نیکو و ارزش‌های اخلاقی از خود واکنش نشان می‌دهند.

از پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله وسلم) روایت شده که فرمود:

«البته در پایان این امت (دوره ی آخر الزمان) گروهی خواهند بود که پاداش آنها همانند اجر امت اول اسلامی خواهد بود. آنها امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند و با اهل فتنه (و فساد) می‌جنگند.»^{۲۱}

۳. جامعه منتظر در برخورد با دیگران وظیفه دارد که تعاون و همکاری را سر فصل برنامه‌های خود قرار دهد. و افراد این جامعه به دور از تنگ نظری و خود محوری، پیوسته حال فقراء و نیازمندان جامعه را پی گیری می‌کنند و از آنان بی خبر نمی‌مانند.

گروهی از شیعیان از امام باقر(علیه السلام) درخواست نصیحت کردند؛ حضرت فرمود:

«از میان شما آنکه نیرومند است، ضعیف را یاری کند و آنکه بی نیاز است با نیازمندان مهربانی ورزد و هر یک از شما نسبت به دیگری خیرخواهی کند.»^{۲۲}

گفتنی است که دایره این همکاری و همیاری محدود به محیطی که در آن زندگی می‌کنند نیست بلکه خیر و نیکی منتظران به محیط‌های دورتر و نیازمندان شهرهای دیگر نیز می‌رسد زیرا که در پرتو روح انتظار هیچ جدایی و دوگانگی بین افراد احساس نمی‌شود.

۴. افرادی که عضو جامعه منتظر هستند باید به جامعه رنگ و بوی مهدوی بدهند و نام و یاد امام را در همه عرصه‌ها بلند کنند و گفتار و کردار امام را به عنوان سرآمد همه سخنان و شیوه‌ها به نمایش عمومی بگذارند و در این راه با همه وجود بکوشند که بدون تردید مورد عنایت و لطف ویژه امامان (علیهم السلام) خواهند بود.

عبدالحمید واسطی از یاران امام باقر (علیه السلام) به آن حضرت می‌گوید:
«ما در انتظار امر فرج همه زندگی خود را وقف کردیم به گونه‌ای که برای بعضی از ما مشکلاتی را به همراه داشته است!»

امام (علیه السلام) در پاسخ او می‌فرماید:

«ای عبدالحمید، آیا گمان می‌کنی که خداوند راه‌هایی (از مشکلات) را برای آن بنده‌ای که خود را وقف خداوند کرده باشد قرار نداده است؟! آری به خدا قسم خداوند برای او راه چاره‌ای قرار خواهد داد. خداوند رحمت کند بنده‌ای را که امر (ولایت) ما را زنده دارد!»^{۲۳}

سخن آخر اینکه جامعه منتظر باید بکوشند که در همه ابعاد زندگی اجتماعی، الگوی سایر اجتماعات باشند و همه زمینه‌های لازم برای ظهور منجی موعود را فراهم کنند.

آثار انتظار

بعضی گمان کرده‌اند که انتظار مصلح جهانی، افراد را در حالت سکون و بی تفاوتی قرار می‌دهد و آنها که منتظرند تا اصلاحگری جهانی قیام کند و فساد و تباهی را بردارد، خود در مقابل بدیها و پلیدی‌ها واکنشی نخواهند داشت بلکه ساکت و بی تفاوت، دست روی دست خواهند گذاشت و تماشاگر جنایت‌ها خواهند بود!!

ولی این نگاه، یک نگاه سطحی و به دور از اندیشه و دقت است. زیرا با توجه به آنچه در حقیقت انتظار امام موعود و ویژگی‌های آن و نیز ابعاد انتظار و ویژگی‌های منتظران مطرح شد، روشن است که روحیه انتظار، آن هم با ویژگی‌های منحصر به فرد و جایگاه بی نظیر امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) نه تنها سکون و سردی را به دنبال ندارد بلکه بهترین عامل حرکت و پویایی است.

انتظار، در منتظر غوغایی مبارک و حرکتی هدف دار پدید می‌آورد و هر چه منتظر، به حقیقت انتظار، نزدیک‌تر شود سرعت حرکت او به سوی مقصد بیشتر خواهد شد. در پرتو انتظار، آدمی از خود محوری رهایی می‌یابد و خود را جزئی از جامعه اسلامی می‌بیند؛ بنابراین می‌کوشد تا جامعه را در حد توان خود به صلاح و درستی نزدیک کند و وقتی جامعه‌ای از عناصری این چنین با هویت تشکیل یابد، اجتماعی در جهت ترویج فضیلت‌ها پدید می‌آید و حرکت عمومی به سوی اقامه خوبی‌ها، شکل می‌گیرد و در چنین محیطی که محیط صلاح و سازندگی و فضای امیدبخشی و نشاط و عرصه تلاش و همیاری و همکاری است، زمینه رشد باورهای دینی و بینش عمیق مهدوی در افراد جامعه پدید می‌آید و منتظران، که به برکت انتظار، در فساد محیط حل نشده‌اند بلکه هویت دینی و مرزهای

اعتقادی خود را حفظ کرده اند، در برابر سختی‌ها و مشکلات دوران انتظار بردباری می‌کنند و به امید تحقق وعده حتمی الهی بلاها را به جان می‌خرند و لحظه‌ای گرفتار سستی و یا ناامیدی نمی‌شوند.
راستی کدام مکتب و مذهبی را می‌شناسید که برای پیروان خود چنین مسیر روشنی را ترسیم کرده باشد؟! مسیری که با انگیزه‌ای الهی پیموده می‌شود و در نهایت پاداشی بس بزرگ را به ارمغان می‌آورد.

پاداش منتظران

خوشاحال آنانکه چشم به راه خوبی‌ها نشسته اند! چه بزرگ است پاداش آنان که به انتظار موعود جهانی روزگار می‌گذرانند و چه شکوهمند است رتبه و مقام آنان که منتظر حقیقی قائم آل محمد (صلی الله علیه و آله وسلم) هستند!
بجاست که در بخش پایانی از فصل انتظار، از فضیلت و رتبه بی نظیر جرعه نوشان جام انتظار سخن بگوییم و نمونه هایی از کلمات پیشوایان دین را بیاوریم.

امام صادق (علیه السلام) فرمود:

«خوشا به حال شیعیان قائم ما (اهل بیت)، آنها که در دوران غیبت او، ظهورش را انتظار دارند و در ایام ظهورش سر به فرمان او می‌آورند. آنها دوستان خدایند که هیچ ترس و اندوهی برای ایشان نخواهد بود.»^{۲۴}
و چه افتخاری از این برتر که مدال دوستی پروردگار را بر سینه دارند. و چرا باید گرفتار غم و اندوه شوند و حال آنکه زندگی و مرگ آنها ارزشی گران پیدا کرده است.

امام سجاد (علیه السلام) فرمود:

«کسی که در زمان غیبت قائم ما بر ولایت ما استوار باشد خداوند پاداش هزار شهید از شهدای جنگ بدر و احد را به او خواهد داد.»^{۲۵}

آری آنان که در دوران غیبت بر ولایت امام زمان خود باقی بمانند و عهد و پیمان خود با آن بزرگوار را استوار دارند مانند رزمندگان هستند که در رکاب پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم) به نبرد با دشمنان خدا پرداخته و در آن صحنه به خون خود غلطیده اند!

منتظرانی که جان بر کف به انتظار یاری فرزند رسول خدا (صلی الله علیه و آله وسلم) ایستاده‌اند از هم اکنون در خیمه جنگ و در کنار امیر جبهه حق هستند.

امام صادق (علیه السلام) فرمود:

«اگر کسی از شما (شیعیان) بمیرد در حالی که منتظر امر (فرج) امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) باشد همانند کسی است که در کنار قائم (عجل الله تعالی فرجه الشریف) و در خیمه اش بوده است! سپس اندکی درنگ کرد و فرمود: نه بلکه مانند کسی است که در کنار حضرت جنگیده و شمشیر زده است! سپس فرمود: نه به خدا قسم؛ بلکه مثل کسی است که در کنار رسول خدا (صلی الله علیه و آله وسلم) به شهادت رسیده باشد.»^{۲۶}

این گروه همان جماعتی هستند که قرن‌ها پیش، پیامبر بزرگ خدا آنها را برادران و رفقاء خود خوانده است و دوستی و موَدّت قلبی خود را نسبت به ایشان اعلام کرده است.

امام باقر (علیه السلام) فرمود:

«روزی پیامبر در حضور گروهی از اصحاب خود فرمود: خدایا برادران مرا به من نشان ده! و این جمله را دو بار فرمود: اصحاب حضرت گفتند: ای رسول خدا آیا ما برادران تو نیستیم؟!»

فرمود: خیر، شما اصحاب من هستید و برادران من قومی هستند در آخرالزمان؛ که به من ایمان می آورند و حال آنکه هرگز مرا ندیده اند! خداوند آنها را به اسم خود و پدرانشان به من معرفی کرده است... استواری هر یک از ایشان در دین خود از کندن خارهای گون در شب تاریک و به دست گرفتن آتش گداخته، سخت تر است. آنها مشعل های هدایت هستند که خداوند آنها را از فتنه های تیره و تاریک نجات می بخشد.^{۲۷}

و پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله وسلم) فرمود:

«خوشا حال کسی که قائم اهل بیت مرا درک کند و حال آنکه پیش از قیامت به او اقتدا کرده باشد. با دوستان او دوستی و از دشمنان او بیزارگی جسته باشد و امامان پیش از او را نیز دوست داشته باشد. آنها رفقای من و صاحبان دوستی و مودت من و گرامی ترین امت من نزد من هستند.»^{۲۸}

و اینان که به چنین مقام و رتبه ای نزد پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم) دست یافته اند به شرف خطاب حضرت دوست مشرف می شوند! آن هم ندایی که مملو از محبت و عشق است و حکایت از نهایت تقرب و نزدیکی آنها به محضر حضرت حق دارد.

امام باقر (علیه السلام) فرمود:

«روزگاری بر مردم می آید که امامشان غایب خواهد بود پس خوشا حال آنان که در آن زمان بر امر (ولایت) ما استوار بمانند. به راستی که کمترین پاداش آنها این است که حضرت پروردگار آنها را ندا می دهد که: ای بندگان من، به سر من (و امام غایب) ایمان آوردید و او را تصدیق کردید پس شما را بشارت باد به پاداش نیکوی من، شما به حقیقت بندگان من هستید. اعمال شما را می پذیرم و از خطاهای شما می گذرم و به (برکت) شما باران را بر بندگانم نازل می کنم و بلا را از ایشان می گردانم و اگر شما (در میان مردم) نبودید حتماً عذاب خود را [بر مردم گنهکار] می فرستادم.»^{۲۹}

ولی به راستی چه چیز منتظران را آرام می کند و انتظار آنها را پایان می دهد؟ چه چیز روشنی چشم ایشان است و دل بی قرار آنها را قرار و آرام می بخشد؟ آیا آنان که عمری به جاده انتظار چشم دوخته اند و در همین مسیر با همه سختی هایش راه پیموده اند تا به دشت سر سبز موعود منتظر پای گذارند به پاداشی کمتر از هم نشینی با محبوب و معشوق خود راضی می شوند؟! و چه فرجامی از این زیباتر و چه لحظه ای از این باشکوه تر!

امام کاظم (علیه السلام) فرمود:

«خوشا حال شیعیان ما، آنان که در زمان غیبت قائم ما به ریسمان دوستی ما، چنگ زنی و بر دوستی، و بیزارگی از دشمنانمان استوار بمانند. آنها از ما هستند و ما از آنها. آنها به پیشوایی ما راضی شدند (و امامت ما را پذیرفتند) و ما نیز به شیعه بودن آنها راضی و خشنود شدیم. خوشا حال ایشان!! به خدا قسم اینان در قیامت با ما و در رتبه و درجه ما خواهند بود.»^{۳۰}

خلاصهٔ درس

- انتظار به معنای چشم به راه بودن است و لازمه آن عدم بی‌تفاوتی و تلاش در جهت رسیدن به هدف مورد انتظار است.
- در روایات انتظار ظهور امام مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) بعنوان بهترین عمل توصیف شده است.
- ویژگی‌های انتظار ظهور مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) ایجاد انگیزه و شوق به سوی تحقق اهداف ظهور یعنی عدالت و شکوفایی را در روح منتظران پدید می‌آورد.
- انتظار ظهور مهدی (عجل الله تعالی فرجه الشریف) در بُعد فردی و اجتماعی، آثار و ثمرات فراوانی به همراه دارد.
- مهم‌ترین وظایف منتظران، شناخت امام (علیه السلام) الگوپذیری، یاد حضرت و همگرایی است.
- بر اساس روایات، پاداش منتظران، مساوی با پاداش شهداء صدر اسلام شمرده شده است.

معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش

۱. تشیع و انتظار - محمدتقی خلجی
۲. سیمای آفتاب - حبیب الله طاهری
۳. انتظار و انسان معاصر - عزیزالله حیدری
۴. مکیال المکارم - موسوی اصفهانی
۵. نگاهی دوباره به انتظار - مجید حیدری نیک
۶. انتظار پویا - آیت الله آصفی
۷. فصلنامه انتظار - شماره ۱ و ۲
۸. خورشید مغرب - محمدرضا حکیمی

۱. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۲.
 ۲. الغيبة نعمانی، باب ۱۱، ح ۱۶، ص ۲۰۷.
 ۳. الغيبة نعمانی، باب ۱۳، ح ۴۶، ص ۲۵۲.
 ۴. کمال الدین، ج ۱، ح ۱۵، ص ۶۰۲.
 ۵. الغيبة نعمانی، باب ۱۱، ح ۱۶، ص ۲۰۰.
 ۶. سوره بقره، آیه ۱۳۸.
 ۷. کمال الدین، ج ۲، ب ۴۳، ح ۱۲، ص ۱۷۱.
 ۸. اصول کافی، ج ۱، باب ۸۴، ح ۵، ص ۴۳۳.
 ۹. الغيبة نعمانی، باب ۱۰، فصل ۳، ح ۶ ص ۱۷۰؛ و نیز حاشیه *مفاتیح الجنان*، باب ششم، دعای زمان غیبت.
- رجمه دعا: «خدایا خودت را من بشناسان، برستی که اگر خود را به من نشناسانی، پیامبرت را نخواهم شناخت. خدایا، پیامبرت را به من بشناسان، برستی که اگر پیامبرت را به من نشناسانی، حجتت (و خلیفه پیامبرت) را نخواهم شناخت. خدایا حجت خود (امام زمان) را به من بشناسان، برستی که اگر حجت خود را به من نشناسانی از دین خود گمراه خواهم شد!!»
۱۰. درباره این موضوع در فصل اول کتاب، مباحثی بیان گردید.
 ۱۱. درباره سیره و صفات امام مهدی(علیه السلام) در فصل آینده سخن خواهیم گفت.
 ۱۲. کمال الدین، ج ۱، باب ۲۵، ح ۳، ص ۵۳۵.
 ۱۳. بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۱۷۷.
 ۱۴. غیبت نعمانی، باب ۱۱، ح ۱۶، ص ۲۰۷.
 ۱۵. کمال الدین، ج ۲، باب ۴۵، ح ۴، ص ۲۳۷.
 ۱۶. *مفاتیح الجنان*، اعمال شب بیست و سوم ماه مبارک رمضان.
 ۱۷. همان، دعای ندبه.
 ۱۸. همان، دعای عهد.
 ۱۹. احتجاج، ج ۲، ش ۳۶۰، ص ۶۰۰.
 ۲۰. کمال الدین، ج ۱، باب ۲۵، ح ۲، ص ۵۳۵.
 ۲۱. دلائل النبوة، ج ۶، ص ۵۱۳.
 ۲۲. بحارالانوار، ج ۵۲، باب ۲۲، ح ۵، ص ۱۲۳.
 ۲۳. بحارالانوار، ج ۵۲، باب ۲۲، ح ۱۶، ص ۱۲۶.
 ۲۴. کمال الدین، ج ۲، باب ۳۳، ح ۵۴، ص ۳۹.
 ۲۵. همان، ج ۲، باب ۳۱، ح ۶، ص ۵۹۲.
 ۲۶. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۶.
 ۲۷. همان، ص ۱۲۳.
 ۲۸. کمال الدین، ج ۱، باب ۲۵، ح ۲، ص ۵۳۵.
 ۲۹. همان، باب ۳۲، ح ۱۵، ص ۶۰۲.
 ۳۰. همان، ج ۲، باب ۳۴، ح ۵، ص ۴۳.